

رابطه گرایش به ترک تحصیل و اهداف پیشرفت رویکردی- عملکردی با میانجیگری تاب آوری تحصیلی دانش آموزان

زینب خیام سحری^۱، محمد دریکوند^۲، صادق نصری^۳

^۱ کارشناس ارشد روانشناسی تربیتی، دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی تهران

^۲ کارشناس ارشد روانشناسی تربیتی، دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی، تهران.

^۳ دانشیار گروه علوم تربیتی، دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی تهران

(نویسنده مسئول):

زینب خیام سحری

چکیده

هدف از پژوهش حاضر تعیین رابطه گرایش به ترک تحصیل و اهداف پیشرفت رویکردی- عملکردی با میانجی گری تاب آوری تحصیلی بود. صرح پژوهش توصیفی و از نوع همبستگی بوده است. برای این منظور ۴۶۴ نفر (۲۴۲ دختر، ۲۲۲ پسر) از دانش آموزان دوره دوم متوسطه شهر کرمانشاه که در سال تحصیلی ۹۵-۹۶ مشغول به تحصیل بودند به روش نمونه گیری خوشه ای سه مرحله ای انتخاب شدند و به پرسشنامه های اهداف پیشرفت (میدلتن و میدگلی، ۱۹۹۷)، تاب آوری تحصیلی (ساموئلز، ۲۰۰۴) و پرسشنامه محقق ساخته گرایش به ترک تحصیل پاسخ دادند. برای تحلیل داده ها از رگرسیون چندگانه و تحلیل مسیر استفاده شد. نتایج پژوهش نشان داد که اهداف پیشرفت علاوه بر تاثیر مستقیم، به صورت غیر مستقیم و با میانجی گری تاب آوری تحصیلی بر روی گرایش به ترک تحصیل تاثیر دارد. همچنین مشخص شد که تاب آوری تحصیلی و اهداف پیشرفت رویکرد - عملکرد رابطه منفی معنادار با گرایش به ترک تحصیل دارند. بر اساس یافته ها توجه به اهداف پیشرفت و تاب آوری تحصیلی، می تواند نقش مهمی در پیشگیری از گرایش به ترک تحصیل دانش آموزان داشته باشد.

کلید واژه : اهداف پیشرفت رویکردی- عملکردی ، تاب آوری تحصیلی ، گرایش به ترک تحصیل

مقدمه

دانش آموزان بر حسب موقعیت و یا بر حسب نیازها و شایستگی های فردی، هدف های متفاوتی از پیشرفت را دنبال می کنند. این اهداف در موقعیت پیشرفت واسطه های مهم و تعیین کننده های الگوهای عاطفی، شناختی و رفتاری هستند. اهداف پیشرفت^۱ معرف دستگاه معنایی جامع از موقعیت ها یا بافت هایی است که پیامدهایی شناختی، عاطفی و رفتاری دارد و دانش آموزان برای تفسیر اعمال خود از آن ها استفاده می کنند (ایمز، ۱۹۹۲). در نظریه اهداف پیشرفت فرض بر این است که اهداف فراگیران پیش بینی کننده مهمی برای فرایندها و نتایج مرتبط با پیشرفت است (اکبری بلوطبنگان، ۱۳۹۳). همچنین اهداف پیشرفت به اهداف اساسی یک شخص هنگامی که در زمینه ای پیشرفت درگیر است اشاره دارند (کاپلان و ماهر، ۲۰۰۷).

تاب آوری تحصیلی^۴ یکی از انواع تاب آوری است که به حیطة پیشرفت تحصیلی در روانشناسی تربیتی مرتبط است. آلوا^۵ (۱۹۹۱) معتقد است که تاب آوری تحصیلی اشاره به سطوح بالای انگیزش پیشرفت و عملکرد، علیرغم حوادث و شرایط استرس زایی دارد که دانش آموزان در مدرسه با آن مواجه اند که این امر می تواند میزان خطر افت تحصیلی آنان را کاهش دهد.

تاب آوری تحصیلی یکی از ابعاد تاب آوری در محیط آموزشی است. تاب آوری به فرایند پویای انطباق و سازگاری با تجارب تلخ و ناگوار در زندگی گفته می شود (روجاس، ۲۰۱۵). دانش آموزانی که دارای تاب آوری هستند به رغم مصائب و دشواری های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی احتمال موفقیت بالاتری دارد (کابرا، ۲۰۰۱). مستن^۸ (۲۰۰۱)، تاب آوری تحصیلی را به عنوان توانایی دانش آموزان در کنار آمدن موثر با موانع، تنش، فشار و به طور کلی عوامل تهدید کننده معرفی می کند. دانش آموزان دارای تاب آوری تحصیلی، کسانی هستند که انگیزه پیشرفت بالایی را در خود نگه می دارند و عملکرد بهینه ی خود را با وجود وقایع تنش زای محیطی و با شرایطی که آنها را در موضع عملکرد ضعیف تحصیلی و حتی ترک تحصیل قرار می دهد، حفظ می کنند (آلوا، ۱۹۹۱). وانگ^۹ و همکاران (۱۹۹۷) تاب آوری را در محیط آموزشی به عنوان احتمال موفقیت بسیار بالا در مدرسه وسایر موقعیت های زندگی به رغم مصائب و دشواری های محیطی می دانند. در محیط آموزشی دانش آموزان دارای تاب آوری، به رغم موانع و مشکلات اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی در سطح بالایی موفق می شوند (کابرا و پادیللا^{۱۰}، ۲۰۰۴). بر اساس پژوهش گوردن^{۱۱} (۱۹۹۶) دانش آموزان بدون تاب آوری از نظر تحصیلی عملکرد خوبی ندارند. واکسمن، هانگ و پادرون^{۱۲} (۱۹۹۷) نشان دادند که در مقایسه با دانش آموزان غیر تاب آور، دانش آموزان تاب آور به طور معنی داری آرزوهای تحصیلی بیشتر و انتظارات بالایی از مدرسه دارند. همچنین آنها نشان دادند که انگیزه موفقیت در میان دانش آموزان تاب آور به طور معنی داری بالاتر است و آنان از محیط یادگیری رضایت بیشتری دارند. پژوهش ها نشان می دهد که با افزایش تاب آوری، اهمالکاری تحصیلی کاهش می یابد و آموزش تاب آوری در کاهش فرسودگی تحصیلی، بی علاقهگی تحصیلی و ناکارمندی تحصیلی و افت تحصیلی موثر است (یعقوبی، ۱۳۹۴).

اهداف پیشرفت، اهداف رفتاری هستند که در یک موقعیت وابسته به احساس شایستگی، توسط فرد ادراک یا دنبال می شود (میدگلی و میدلتن، ۱۹۹۸). اهداف رویکرد-عملکرد، نشانگر ابراز شایستگی در مقایسه با عملکرد دیگران، اتمام سریع کار و کسب اطلاعات عمومی برای تحصیل و پیشرفت است. همچنین درگیر شدن در رفتار موفقیت آمیز به قصد اثبات صلاحیت و جهت گیری به سمت اثبات توانایی بالاست (میدگلی و همکاران، ۱۹۹۷).

¹ Achievement goals

² Ames

³ Kaplan & Maehr

⁴ Academic resilienc

⁵ Alva

⁶ Rogas

⁷ Cabrera

⁸ Masten

⁹ Vang

¹⁰ Cabrera & Pdilla

¹¹ Gordon

¹² Waxman ,Huang & Padron

ترک تحصیل یکی از آفت های بزرگ تعلیم و تربیت هر نظامی است که همه ساله به میزان زیادی منابع و استعداد های بالقوه انسانی و اقتصادی را هدر داده و اثرات غیر قابل جبرانی را در ابعاد فردی و اجتماعی به جا می گذارد (رجایی پور، ۱۳۸۹). ویلیام گلاسر^۱ (۲۰۰۸) در کتاب خود مشکلات گروهی از دختران نوجوان را، که گرفتار مشکلات قانونی بوده و چندین بار ترک تحصیل کرده بودند، مطرح می کند. در سابقه ی این دختران، دام های کلاسیک جامعه شناختی، که منجر به شکست می شوند وجود نداشت. به عبارتی منشا اصلی مشکلات این دختران نوجوان، نه محرومیت اقتصادی و فرهنگی بوده و نه مشکلات خانوادگی. علت اصلی تنها شکست در امر تحصیل بود؛ چرا که این شکست موجب خدشه به عزت نفس آنان شده بود. او معتقد است که اگر این افراد دچار شکست تحصیلی نمی شدند، می توانستند به راحتی با دیگر مشکلات خود مقابله کنند. او در واقع نتیجه گیری می کند که تجربه موفقیت در مدرسه می تواند نقش موثری در زندگی افراد و به خصوص نوجوانان داشته باشد (گلاسر، ۲۰۰۸).

بررسی علل و پیش بینی کننده های ترک تحصیل به طور عمده با دو رویکرد انجام شده است؛ رویکرد فردی^۲ که تمرکز اصلی آن بر نگرش، ادراک، ارزش و رفتار های دانش آموز است، و رویکرد نهادی^۳ که بر عامل های محیطی (خانواده، مدرسه، همسالان و اجتماع) تاکید دارد. رویکرد فردی ریشه در نظریه های روان شناختی دارد که بر رفتارها و فرآیندهای روانی انسان متمرکز است. بر اساس این رویکرد، تمام عامل های خارج از فرد از جمله محیط، تعامل های اجتماعی و زمینه ها و روابط خانوادگی از طریق فرد و ادراک ها و باورها، نگرش ها و ویژگی های او بر مسئله ترک تحصیل اثر می گذارند. (رومبرگر^۴، ۲۰۰۱). بلوچ زهی (۱۳۹۵)، در تحقیقی با موضوع شناسایی عوامل موثر بر ترک تحصیل دانش آموزان دوره ابتدایی در استان سیستان و بلوچستان، نشان داد که در بین عوامل موثر بر ترک تحصیل عوامل آموزشی بیشترین تاثیر و عوامل فرهنگی کمترین تاثیر را در ترک تحصیل دانش آموزان داشت. همچنین مهم ترین عوامل ترک تحصیل در زمینه فردی: اعتماد به نفس پایین، دو زبانه بودن دانش آموزان، عدم علاقه نسبت به تحصیل؛ در زمینه عوامل خانوادگی: عدم توجه والدین نسبت به مسائل آموزشی، کم سواد ی یا بی سواد ی والدین، وجود اختلافات خانوادگی؛ در زمینه عوامل آموزشی: کمبود فضای آموزشی، کمبود امکانات آموزشی، دور بودن فاصله محل تحصیل با محل سکونت؛ در زمینه عوامل اقتصادی: ارجحیت کار و کسب درآمد بر آموزش و تحصیل، وجود مشاغل کاذب، مشکل ایاب و ذهاب و نبود وسایل نقلیه؛ در زمینه عوامل فرهنگی: پایین بودن سطح انگیزه به تحصیل به سبب عدم اشتغال یا درآمد کم برای قشر تحصیل کرده، معاشرت با دوستان ناباب، وجود تعصبات سنتی و قومی به ویژه در مورد تحصیل دختران، پراکندگی جمعیت و صعب العبور بودن مسیرها، ازدواج زود هنگام دانش آموزان می باشد.

باسلاندی و مک کاج (۲۰۰۶) نیز معتقدند که علل عدم موفقیت تحصیلی به طور اساسی به دو دسته عوامل درونی و بیرونی بستگی دارد. منظور از عوامل بیرونی عامل هایی است که منشا آن در خارج از فرد است مانند مسائل خانوادگی و اجتماعی و عوامل آموزشی، و عوامل درونی بیشتر در ارتباط با ویژگی های فردی است. سلسبیلی (۱۳۸۳) عوامل موثر بر شکست تحصیلی و ترک تحصیل را به دو دسته عوامل درونی و بیرونی تقسیم کرد که عوامل درونی آموزش و پرورش شامل شرایط و مشخصات نظام و برنامه های آموزشی و برنامه های درسی است و عوامل بیرونی آموزش و پرورش شامل عوامل فرهنگی - اجتماعی، اقتصادی و روانی - جسمانی در نظر گرفته است. در همین راستا، پاوول تاف^۵ (۲۰۱۳) عنوان می کند که هوش و دانش به تنهایی تضمینی برای موفقیت در مدرسه، شغل و زندگی نیستند. تاف معتقد است که عواملی فراتر از این ها موجب خوشبختی و موفقیت افراد می شود که عبارتند از: ثبات، شکیبایی، خوش بینی، سرسختی، کنجکاوی، شهامت و وجدان. وی اضافه می کند که در صورتی که این صفات به دانش آموزان طبقه پایین جامعه آموزش داده شوند و آنان این صفات را در خود پرورش دهند، این دسته نیز شانس پیشرفت و ترقی در جامعه را پیدا می کنند.

بنابراین بر اساس جستجوهای به عمل آمده تحقیقی که به بررسی همزمان رابطه اهداف پیشرفت و تاب آوری تحصیلی و گرایش به ترک تحصیل بپردازد انجام نشده است. بنابراین پژوهش حاضر درصدد پر کردن چنین شکافی است و در پی پاسخگویی به این مساله

¹ Glasser

² personal

³ institutional

⁴ Rumberger

⁵ Tough

است که آیا اهداف پیشرفت رویکردی - عملکردی می تواند به واسطه ی تاب آوری تحصیلی، گرایش به ترک تحصیل در دانش آموزان را پیش بینی کند؟

فرضیه های پژوهش

اهداف پیشرفت با گرایش به ترک تحصیل رابطه دارد.

اهداف پیشرفت رویکردی - عملکردی با گرایش به ترک تحصیل رابطه دارد.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع توصیفی - همبستگی^۱ از طریق مدل یابی روابط ساختاری است. همبستگی از ارزیابی تغییرات یک متغیر بر اثر تغییرات متغیر دیگر به دست می آید (خوی نژاد، ۱۳۸۰). جامعه آماری این پژوهش، شامل دانش آموزان دختر و پسر مقطع دوم متوسطه شهر کرمانشاه در سال تحصیلی ۱۳۹۶-۱۳۹۵ بوده است. به منظور تعیین حجم نمونه، از فرمول کوکران استفاده شد و نمونه های این پژوهش ۴۰۰ نفر محاسبه شد. برای انتخاب نمونه از روش نمونه گیری تصادفی خوشه ای مرحله ای استفاده شد. نمونه ها از میان نواحی سه گانه آموزش و پرورش شهر کرمانشاه بودند. به این صورت که در هر ناحیه به صورت تصادفی ۴ مدرسه (۲ مدرسه پسرانه و ۲ مدرسه دخترانه) انتخاب شدند و ۲ کلاس از هر مدرسه به پرسشنامه های پژوهش پاسخ دادند. باتوجه به روش نمونه گیری ذکر شده و حجم نمونه مورد نیاز، ناکامل بودن احتمالی برخی از پرسشنامه ها، تعداد ۵۰۰ نفر به عنوان نمونه در نظر گرفته شدند. اما پس از اجرا تعدادی از پرسشنامه ها به دلایل گوناگون مانند گویه های بی پاسخ در برخی آزمون ها حذف شدند که در نهایت، از داده های ۴۶۴ نفر در تحلیل استفاده شد.

ابزار پژوهش

الف) پرسشنامه اهداف پیشرفت

پرسشنامه جهت گیری میدگلی و همکاران (۱۹۹۸) دارای ۱۸ سوال و سه خرده آزمون جهت گیری هدفی تبحری، رویکردی-عملکردی و اجتنابی - عملکردی است. پاسخدهی به سوالات بر اساس مقیاس لیکرت هفت درجه ای است، پاسخ ۱ به این معنی است که آن موضوع یا سوال به هیچ وجه در مورد فرد صدق نمی کند و انتخاب پاسخ ۷ به معنای صادق بودن آن موضوع یا سوال در مورد وی است. هر فرد سه نمره ی جهت گیری هدفی خواهد داشت. سوالات ۱ تا ۶ مربوط به جهت گیری هدف تبحری، سوالات ۷ تا ۱۲ مربوط به جهت گیری رویکردی - عملکردی و سوالات ۱۳ تا ۱۸ مربوط به جهت گیری اجتنابی - عملکردی است. فرد حداقل نمره ای که در هر خرده آزمون کسب خواهد کرد ۶ و حداکثر نمره ۴۲ است. میدگلی و همکاران (۱۹۹۸) پرسشنامه اهداف پیشرفت را ساختند و روی دانش آموزان دبیرستانی اجرا کردند و به وسیله فرمول آلفای کرونباخ همسانی درونی این پرسشنامه را محاسبه کردند. آنها برای خرده مقیاس اهداف تبحری، ضریب آلفای کرونباخ برابر با ۰/۸۱، برای خرده مقیاس اهداف رویکردی - عملکردی، ۰/۸۴، و برای خرده مقیاس اهداف اجتنابی - عملکردی ۰/۸۳ را گزارش کردند (عابدینی، ۱۳۸۸). در پژوهش کارشکی (۱۳۸۴) روایی این پرسشنامه تایید و پایایی آن نیز بر اساس آلفای کرونباخ و تحلیل عامل تاییدی احراز گردید. اعتبار کلی پرسشنامه ۰/۸۴ و اعتبار خرده آزمونهای آن به ترتیب ۰/۸۷، ۰/۸۴، ۰/۷۶ به دست آمده است. این ابزار در داخل کشور نیز در مطالعات زیادی از جمله پژوهش رستگار و همکاران (۲۰۱۰) و محسن پور و همکاران (۱۳۸۵) مورد استفاده قرار گرفته و نتایج حاکی از قابلیت های فنی مناسب این مقیاس می باشد. در پژوهش حاضر آلفای کرونباخ برای اهداف پیشرفت تبحری، رویکردی - عملکردی و اجتنابی - عملکردی به ترتیب ۰/۸۲، ۰/۶۹، ۰/۶۵ به دست آمد.

ب) پرسشنامه تاب آوری تحصیلی

این پرسشنامه توسط سامونلز (۲۰۰۴) ساخته شده است. این پرسشنامه می تواند علاوه بر نمره کلی تاب آوری تحصیلی، میزان انواع متغیر مهارت های ارتباطی و جهت گیری آینده و متغیر مسئله محوری/ مثبت نگری را نیز مشخص نماید، اما در بررسی حاضر با توجه به اهداف پژوهش، به نمره کلی تاب آوری تحصیلی بسنده شد. سلطانی نژاد، آسیابی، ادهمی و یوسفیان (۱۳۹۲) به منظور بررسی تعیین

¹ Correlation

روایی، از تحلیل عاملی اکتشافی به روش مولفه های اصلی و تحلیل عاملی تاییدی استفاده کردند. بررسی نمودار اسکری تحلیل اولیه راه حل سه عاملی را نشان داد سپس برای دستیابی به ساختار سه عاملی تحلیل مولفه های اصلی با روش چرخش واریماکس انجام شد. این سه عامل بر اساس سوالهای محتوای تحت پوشش مهارت های ارتباطی، جهت گیری آینده، مسئله محور و مثبت نگری نامگذاری شدند. ضریب آلفای کرونباخ در خرده مقیاس های آن بین ۶۳ درصد تا ۷۷ درصد به دست آمد. این پرسشنامه شامل ۲۸ گویه در طیف پنج درجه ای لیکرت از کاملاً موافقم، موافقم، نظری ندارم، مخالفم، کاملاً مخالفم درجه بندی شده است. بعد از انجام نمونه ۳۰ نفره پایلوت و تجزیه و تحلیل سوالات و حذف سوالات نامناسب، سوالات این پرسشنامه به متغیرهای ذیل اختصاص یافت: سوالات ۹، معکوس ۲۲، ۲۳، معکوس ۲۱، ۱۳، ۷، ۲۰، ۵، ۱۰، معکوس ۱۲ به متغیر مهارت های ارتباطی، سوالات ۱۵، ۸، ۱۲، ۱۴، ۱۶، ۱۸، ۶، ۱۷، و معکوس ۴ به متغیر جهت گیری آینده و سوالات ۱۰، ۲، ۱۹، ۳ به متغیر مسئله محوری/ مثبت نگری تعلق گرفت. در پژوهش حاضر آلفای کرونباخ برای تاب آوری تحصیلی ۰/۶۵ به دست آمد.

(ج) پرسشنامه گرایش به ترک تحصیل

برای ساخت این پرسشنامه در مرحله نخست سوالاتی با مضمون تحصیل و دلایل ترک تحصیل (مثل خانواده، مدرسه و یا آینده تحصیلی) بر اساس پرسشنامه های مشابه (مانند پرسشنامه انگیزه تحصیلی) طراحی شد. سپس پرسشنامه اولیه با ۷۰ گویه بر ۶۰ نفر از دانش آموزان (دختر و پسر دوره دوم متوسطه) به شکل پایلوت اجرا شد و پاسخ های آزمودنی ها مورد بررسی و تحلیل عامل قرار گرفت و پس از انجام تحلیل و حذف گویه های ضعیف، توسط دو نفر از اساتید انطباق پرسشنامه با موضوع تایید شد. سپس پس از تایید صوری و محتوایی پرسشنامه، پرسشنامه نهایی با ۳۲ سوال تهیه گردید. شیوه پاسخگویی به پرسشنامه بر اساس لیکرت ۵ گزینه ای است. گویه ها از ۱ تا ۵ به صورت کاملاً موافقم (۵)، موافقم (۴)، نظری ندارم (۳)، مخالفم (۲)، کاملاً مخالفم (۱)، درجه بندی شده است. همچنین ضریب روایی افتراقی این مقیاس با پرسشنامه انگیزش تحصیلی هارتر (۰/۴۶ - ۲ = r) معنادار است. آزمون آلفای کرونباخ، پایایی پرسشنامه گرایش به ترک تحصیل را (۰/۸۵) نشان داده است. در این پرسشنامه مشخص شد سوالات شماره ۱۱ و ۱۲، از قابلیت بالایی برای اندازه گیری گرایش به ترک تحصیل دانش آموزان برخوردار است.

یافته ها

بررسی ویژگی های توصیفی

در جدول ۱: ویژگی های توصیفی شامل میانگین و انحراف معیار متغیر مورد تحقیق برای دانش آموزان مقطع دوم متوسطه آورده شده است.

جدول ۱: برخی شاخص های توصیفی متغیرهای تحقیق

میانگین	واریانس	انحراف معیار	میانه	مینیمم	ماکزیمم	
گرایش به ترک تحصیل	۷۹/۰۱	۶۳۵/۰۴	۲۵/۲۰	۷۶	۳۲	۱۶۰
تاب‌آوری	۸۱/۹۲	۲۵۷/۲۸	۱۶/۰۴	۹۴	۲۶	۱۳۰
اهداف پیشرفت	۶۶/۰۴	۲۰۵/۹۲	۱۴/۳۵	۶۸	۱۸	۹۰
رویکردی	۲۲/۶۷	۳۱/۹۲	۵/۶۵	۲۴	۶	۳۰

بر اساس جدول ۱ میانگین نمره به دست آمده برای مقیاس گرایش به ترک تحصیل دانش آموزان مقطع دوم متوسطه برابر ۷۹/۰۱ بوده است همچنین کمترین نمره اخذ شده توسط دانش آموزان ۳۲ و بیشترین نمره ۱۶۰ می باشد. میانگین نمره به دست آمده برای مقیاس تاب آوری دانش آموزان مقطع دوم متوسطه برابر ۸۱/۹۲ بوده است همچنین کمترین نمره اخذ شده توسط دانش آموزان ۲۶ و بیشترین نمره ۱۳۰ می باشد. بر اساس جدول ۱: میانگین نمره به دست آمده برای مقیاس اهداف پیشرفت برابر ۶۶/۰۴ بوده و همچنین کمترین نمره اخذ شده توسط دانش آموزان ۱۸ و بیشترین نمره ۹۰ می باشد و بین ابعاد آن نیز بالاترین میانگین مربوط به مولفه رویکردی با میانگین ۲۲/۶۷ بوده است.

آزمون کولموگروف اسمیرنوف تک نمونه ای (آزمون نرمال بودن داده‌ها)

جهت بررسی مفروضه نرمال بودن توزیع داده‌ها از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف استفاده گردید. این آزمون که در جدول ۲ به آن اشاره شده است، برخورداری داده‌های مورد تحلیل را از یک توزیع نرمال در فاصله اطمینان ۹۵٪ مورد بررسی قرار می‌دهد.

داده‌ها از جامعه نرمال آمده است $H_0 =$

داده‌ها از جامعه نرمال نیامده است $H_1 =$

$$P > H_0 = 0.05$$

$$P < H_1 = 0.05$$

جدول ۲: آزمون کولموگروف اسمیرنوف تک نمونه ای

متغیرها شاخص آماری	تاب‌آوری تحصیلی	اهداف پیشرفت	گرایش به ترک تحصیل
Z	۱/۲۴	۰/۹۴	۰/۸۲
P	۰/۰۹	۰/۳۴	۰/۵۱
سطح معنا داری	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵

با توجه به نتایج جدول ۲ و سطوح معناداری بدست آمده هریک از متغیرهای پژوهش که بزرگ‌تر از ۰/۰۵ است، توزیع داده‌های تمام متغیرها نرمال است و برای آزمون متغیرها می‌توان از آزمون‌های پارامتریک استفاده کرد.

ماتریس همبستگی

قبل از تعیین و ارائه مدل ساختاری و استفاده از روش تحلیل مسیر، لازم است تا ماتریس همبستگی متغیرهای مورد نظر در مدل محاسبه شود. به منظور بررسی رابطه‌ی بین متغیرها از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است. خلاصه یافته‌ها در جدول ۳ نشان داده شده است.

جدول ۳: ماتریس همبستگی اولیه متغیرهای مشاهده شده

شاخص	۱	۲	۳	۴	۵	۶
۱ گرایش به ترک تحصیل	-----					
۲ تاب‌آوری تحصیلی	-۰/۵۰۴**	-----				
۳ اهداف پیشرفت	-۰/۶۹۴**	۰/۵۴۷**	-----			
۴ رویکردی	-۰/۶۱۴**	۰/۴۷۵**	۰/۸۹۰**	۰/۶۳۴**	-----	

$$P < 0.01 (**)$$

در ماتریس فوق مشاهده می‌شود که بیشترین همبستگی بین متغیرهای پژوهشی اهداف پیشرفت و رویکردی به میزان ۰/۸۹ است که در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار است.

جدول ۴ اثرات مستقیم استاندارد متغیرهای برونزا بر متغیرهای درونزا

روابط مستقیم متغیرها	مقدار برآورد	مقدار استاندارد شده	خطای استاندارد	مقدار t	سطح معنی داری
اهداف به تاب آوری	۰/۶۱۲	۰/۵۴۷	۰/۰۴۳	۱۴/۰۶	$p < ۰/۰۱$
تاب آوری به گرایش به ترک	-۰/۲۷۸	-۰/۱۷۷	۰/۰۶۱	-۱۲/۵۴	$p < ۰/۰۱$
اهداف به گرایش	-۱/۰۴۹	-۰/۵۹۷	۰/۰۶۹	-۲۰/۷۳	$p < ۰/۰۱$
اهداف به رویکردی	۰/۳۵۱	۰/۸۹۰	۰/۰۰۸	۴۱/۹۹	$p < ۰/۰۱$

جدول ۵ اثرات غیرمستقیم و کلی استاندارد متغیرهای برونزا بر متغیرهای درونزا

روابط مستقیم متغیرها	اثرات مستقیم	اثرات غیرمستقیم	اثرات کل
اهداف به تاب آوری	۰/۵۴۷	-	۰/۵۴۷
تاب آوری به گرایش به ترک	-۰/۱۷۷	-	-۰/۱۷۷
اهداف به گرایش	-۰/۵۹۷	-۰/۰۹۳	-۰/۶۹
اهداف به رویکردی	۰/۸۹۰	-	۰/۸۹۰

شاخص‌های برازش مدل

در این پژوهش مقدار آزمون خی دو، ۱۰/۵۲ و درجه آزادی، ۶ به دست آمد اما مجذور کای تحت تاثیر حجم نمونه و همبستگی‌های موجود در مدل قرار دارد بنابراین برای از میان برداشتن این محدودیت از شاخص χ^2/df استفاده شد. چنانچه میزان این شاخص از ۲ کوچکتر باشد، نشان دهنده برازندگی الگو است. مقدار این شاخص در این پژوهش ۱/۷ به دست آمد که بیانگر برازش بسیار خوب این مدل با داده‌ها است.

شاخص‌های نسبی

شاخص‌های مربوط به تناسب مدل نهایی در جدول ۶، نشان داده شده است.

جدول ۶: شاخص‌های برازش مدل نهایی تحقیق

نام شاخص	اختصار	مقدار	دامنه مورد قبول	نتیجه
شاخص نیکویی برازش	GFI	۰/۹۹	$> ۰/۹$	تایید مدل
شاخص برازش هنجار شده	NFI	۰/۹۹	$> ۰/۹$	تایید مدل
شاخص تاکر-لوییس	TLI	۰/۹۸	$> ۰/۹$	تایید مدل
شاخص برازندگی فزاینده	IFI	۰/۹	$> ۰/۹$	تایید مدل
شاخص برازندگی تطبیقی	CFI	۰/۹	$> ۰/۹$	تایید مدل
شاخص ریشه دوم برآورد واریانس خطای تقریب	RMSEA	۰/۰۱	$< ۰/۰۸$	تایید مدل

با توجه به جدول فوق، شاخص‌های اندازه‌گیری برازش نشان می‌دهند که این مدل باتوجه به نوع داده‌ها در بهترین حالت برازش است و مدل نهایی به طور کاملاً مطلوبی برازش یافته است. مقادیر به دست آمده برای شاخص‌های برازندگی فوق که در جدول ۶ به آن‌ها اشاره شد، بدین معنی است که الگوی به دست آمده با واقعیت جامعه منطبق است و تفاوتی با واقعیت جامعه ندارد.

تحلیل رگرسیون

به منظور محاسبه معادلات پیش‌بینی مربوط به هر یک از متغیرهای وابسته موجود در مدل، تحلیل رگرسیون گام به گام صورت گرفت که در جریان آن، مجموعه متغیرهای پیش‌بین برای هر یک از متغیرهای ملاک مشخص شده است. نتایج رگرسیون گام به گام در جداول ۷ و ۸ آمده است. ابتدا تحلیل رگرسیون مربوط به متغیر گرایش به ترک تحصیل صورت گرفته که نتایج آن در جدول زیر آمده است.

جدول ۷ نتایج رگرسیون گام به گام متغیر گرایش به ترک تحصیل

پیش‌بینی	گام اول					گام دوم				
	مقدار ثابت	ضرب زاویه	ضرب بتا	مقدار t	سطح معنی‌دار	مقدار ثابت	ضرب زاویه	ضرب بتا	مقدار t	سطح معنی‌دار
اهداف پیشرفت	۱۵۹/۵	-۱/۲	-۰/۶۹۴	-۲۰/۷۳	۰/۰۰۰	۱۷۴/۰۸	-۱/۰۴	-۰/۵۹۷	-۱۵/۲۴	۰/۰۰۰
تاب‌آوری								-۰/۱۷۷	-۴/۵۱	۰/۰۰۰
ضریب همبستگی	۰/۶۹۴					۰/۷۱۰				
ضریب تعیین	۰/۴۸۲					۰/۵۰۴				
مقدار F	۴۳۰/۰۶					۲۳۴/۲۳				
سطح معنی‌داری	۰/۰۰۰					۰/۰۰۰				

جدول ۷، نتایج حاصل از رگرسیون گام به گام متغیر گرایش به ترک تحصیل را روی متغیرهای اهداف پیشرفت و تاب‌آوری تحصیلی نشان می‌دهند. بدین معنا که در جریان تحلیل رگرسیون مجموعه متغیرهای پیش‌بین، مشخص می‌شود که این دو متغیر می‌توانند به عنوان بهترین مجموعه متغیرها، گرایش به ترک تحصیل را پیش‌بینی کنند. طبق نتایج فوق، قوی‌ترین پیش‌بینی کننده گرایش به ترک تحصیل، متغیر اهداف پیشرفت است. ($\beta = -0/694$, $t=-20/73$, $p<0/01$) که این متغیر به تنهایی حدود ۴۸ درصد از واریانس نمرات گرایش به ترک تحصیل را به طور معنی‌داری تبیین می‌کند. دومین متغیر وارد شده به تحلیل، تاب‌آوری تحصیلی است ($\beta = -0/177$, $t=-4/51$, $p<0/01$) ورود این متغیر ضریب تبیین را به ۰/۵۰۴ رسانده است.

جدول ۸ نتایج رگرسیون گام به گام متغیر تاب‌آوری تحصیلی

پیش‌بینی	گام اول				سطح معنی‌دار
	مقدار ثابت	ضرب زاویه	ضرب بتا	مقدار t	
اهداف پیشرفت	۵۲/۳۹	۰/۶۱۲	۰/۵۴۷	۱۴/۰۶	۰/۰۰۰
ضریب همبستگی	۰/۵۴۷				
ضریب تعیین	۰/۳۰۰				
مقدار F	۱۹۷/۶۸				
سطح معنی‌داری	۰/۰۰۰				

جدول ۸، نتایج حاصل از رگرسیون گام به گام متغیر تاب‌آوری را روی متغیر اهداف نشان می‌دهند. بدین معنا که در جریان تحلیل رگرسیون مجموعه متغیرهای پیش‌بین، مشخص می‌شود که این دو متغیر می‌توانند به عنوان بهترین مجموعه متغیرها، تاب‌آوری را پیش‌بینی کنند. طبق نتایج فوق، قوی‌ترین پیش‌بینی کننده تاب‌آوری، متغیر اهداف است ($\beta = 0/547$, $t=14/06$, $p<0/01$) که این متغیر به تنهایی حدود ۳۰ درصد از واریانس نمرات تاب‌آوری را به طور معنی‌داری تبیین می‌کند.

آزمون فرضیه‌های پژوهش

فرضیه: اهداف پیشرفت با گرایش به ترک تحصیل رابطه دارد.

با توجه به اطلاعات مندرج در مدل تجربی، مشاهده می‌شود که بین اهداف پیشرفت و گرایش به ترک تحصیل $t=-20/73$, $p<0/01$, $\beta = -0/597$ رابطه معکوس و منفی وجود دارد که از نظر آماری معنی‌دار است.

میزان ضریب تأثیر رگرسیونی استاندارد شده متغیر مستقل اهداف پیشرفت با متغیر وابسته گرایش به ترک تحصیل $0/597$ - محاسبه شده لذا به ازاء هر واحد افزایش در انحراف استاندارد متغیر اهداف پیشرفت به ترتیب میزان گرایش به ترک تحصیل به میزان $0/597$ - انحراف استاندارد کاهش خواهد یافت، لذا نتیجه می‌شود که متغیر اهداف پیشرفت بر گرایش به ترک تحصیل تأثیر معکوس و نسبتاً قوی دارد.

فرضیه: اهداف پیشرفت رویکردی - عملکردی با گرایش به ترک تحصیل رابطه دارد.

برای بررسی این فرضیه که آیا اهداف پیشرفت رویکردی - عملکردی می‌تواند گرایش به ترک تحصیل را پیش‌بینی کند، از روش رگرسیون خطی چندگانه استفاده گردید. بدین ترتیب پس از تأیید پیش فرض‌های رگرسیون، از این روش برای پاسخ به این سؤال که آیا اهداف پیشرفت رویکردی - عملکردی می‌تواند گرایش به ترک تحصیل را پیش‌بینی کند، استفاده گردید. پیش از انجام تحلیل رگرسیون، مفروضه‌های استفاده از این آزمون بررسی شدند.

جدول ۸: آزمون هم‌خطی متغیرهای پژوهش

آماره آزمون دوربین واتسون	تولرانس	عامل تورم واریانس
۱/۸۵	۱/۰۰	۱/۰۰
اهداف پیشرفت گرایشی - عملکردی		

همانطور که در جدول ۸ نشان داده شده است، رابطه بین متغیر مستقل و وابسته (گرایش به ترک تحصیل) خطی بود و هیچ‌گونه هم‌خطی میان متغیرهای پژوهش وجود نداشت. نتیجه آزمون دوربین - واتسون نیز استقلال مشاهدات را تأیید می‌کند.

با برقراری مفروضه‌ها، تحلیل رگرسیون چند متغیره انجام شد. به منظور بررسی فرضیه‌های پژوهشی از روش گام به گام رگرسیون استفاده شد. اولین آزمون تست مدل کلی است. در واقع اگر حداقل یکی از متغیرهای پیش بین تحقیق روی متغیر ملاک تأثیر معنادار داشته باشد، مدل پژوهشگر تأیید می‌گردد. فرض صفر و خلاف به صورت زیر است:

$$\begin{cases} H_0 : \beta_1 = \beta_2 = \dots = \beta_5 = 0 \\ H_1 : \beta_i \neq 0 \quad \forall \text{ one } i \text{ for } i = 1, 2, 3, 4, 5 \end{cases}$$

جدول ۹: رگرسیون گام به گام گرایش به ترک تحصیل بر متغیر اهداف پیشرفت رویکردی - عملکردی

متغیر	R ²	F	B	β	t	Sig
مقدار ثابت	۰/۳۷۷	۲۷۹/۷۳	۱۴۱/۰۸	-	۳۶/۸۸**	۰/۰۰۰
اهداف گرایشی			-۲/۷۳	-۰/۶۱۴	-۱۶/۷۵**	۰/۰۰۰

$p < 0.01$

همان طور که در جدول مشاهده می‌شود مقدار Sig کمتر از $0/05$ شده است و نشان از معنی دار بودن مدل رگرسیون است، یعنی متغیر پیش بین بر متغیر ملاک تأثیر معنادار دارد.

شاخص R² (ضریب تعیین چندگانه): این شاخص مشخص می‌کند که چند درصد از تغییرات متغیر ملاک توسط متغیرهای پیش بین تبیین می‌شوند به عبارت دیگر متغیرهای پیش بین چند در صد توانایی برازش متغیر وابسته را دارند.

تحصیل به میزان ۰/۶۱۴ - انحراف استاندارد کاهش خواهد یافت، لذا نتیجه می‌شود که متغیر اهداف پیشرفت مقدار ضریب تعیین برای مدل برازش یافته در مجموع ۰/۳۷۷ است؛ به این معنا که اهداف پیشرفت رویکردی ۳۷ درصد توانایی پیش بینی گرایش به ترک تحصیل را دارد و ۶۳ درصد باقیمانده مربوط به خطای پیش بینی است. همچنین مقایسه یافته‌ها حاکی از آن است که اهداف پیشرفت رویکردی - عملکردی پیش‌بینی کننده منفی معنادار گرایش به ترک تحصیل است.

میزان ضریب تأثیر رگرسیونی استاندارد شده متغیر مستقل اهداف پیشرفت رویکردی - عملکردی با متغیر وابسته گرایش به ترک تحصیل ۰/۶۱۴ - محاسبه شده لذا به ازاء هر واحد افزایش در انحراف استاندارد متغیر اهداف پیشرفت رویکردی - عملکردی به ترتیب میزان گرایش به ترک تحصیل به میزان ۰/۶۱۴ - انحراف استاندارد کاهش خواهد یافت، لذا نتیجه می‌شود که متغیر اهداف رویکردی - عملکردی بر گرایش به ترک تحصیل تأثیر معکوس و نسبتاً قوی دارد.

بحث و نتیجه گیری

فرضیه: اهداف پیشرفت با گرایش به ترک تحصیل رابطه دارد.

نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد که بین اهداف پیشرفت و گرایش به ترک تحصیل رابطه معکوس و منفی وجود دارد بنابراین متغیر اهداف پیشرفت بر گرایش به ترک تحصیل تاثیر معکوس و نسبتاً قوی دارد. نتایج این پژوهش با پژوهش های ولترز، یو، پینتریچ (۱۹۹۶)، چرچ، البوت و گیل (۲۰۰۱)، هاراکویکس، بارون، البوت (۱۹۹۷)، پینتریچ (۲۰۰۰)، مک گریگور (۲۰۰۱)، محسن پور و همکاران (۱۳۸۶) همسو است در تمامی پژوهش های یاد شده اهداف پیشرفت رابطه مثبت و معناداری با پیشرفت تحصیلی دارند که به تبع آن موجب عدم گرایش به ترک تحصیل می شود.

از دیدگاه رایان (۱۹۹۷) افرادی که اهداف پیشرفت دارند بر تکالیف متمرکز می شوند و تمایل به کسب فهم، بینش و مهارت دارند آنها یادگیری را به عنوان یک هدف ارزشمند تلقی می کنند و در زندگی تحصیلی موفق هستند. پینتریچ (۲۰۰۰) برای پیشرفت یک منبع انگیزشی قائل است که بر اساس آن فعالیت های شناختی- اجتماعی به عنوان منشا انگیزش متمرکز شده اند، با توجه به اینکه کار تحصیلی نیز یک فعالیت شناختی است می توان عنوان کرد که افرادی که در پیشرفت موفق ترند انگیزه تحصیلی بالاتری دارند. و گرایش کمتری به ترک تحصیل دارند. رامدس و زیمرمن (۲۰۱۱)، بیان می کنند اهدافی که افراد برای خود انتخاب می کنند باعث ایجاد توانمندی های انگیزشی در آنان می شود و در واقع داشتن هدف باعث گرایش به تحصیل و موفقیت تحصیلی می شود. با توجه به نتایج می توان گفت افرادی که هدف پیشرفت دارند تمرکزشان را صرف فعالیت های تحصیلی می کنند، برای کار تحصیلی ارزش قائل بوده و نسبت به کسب بینش و مهارت نظر مثبتی دارند، همچنین موفقیت تحصیلی باعث انگیزش بیشتر شده که نهایتاً به پیشرفت تحصیلی منجر می شود.

فرضیه: اهداف پیشرفت رویکردی-عملکردی با گرایش به ترک تحصیل رابطه دارد.

نتایج بدست آمده از رگرسیون خطی چندگانه نشان می دهد که اهداف پیشرفت رویکردی ۳۷ درصد توانایی پیش بینی گرایش به ترک تحصیل را دارد و اهداف پیشرفت رویکردی - عملکردی پیش بینی کننده منفی معنادار گرایش به ترک تحصیل است. نتایج این پژوهش همسو با تحقیقات البوت و چرچ (۱۹۹۷)، البوت و مک گریگور (۲۰۰۱-۱۹۹۹)، اوردان (۱۹۹۷) می باشد همچنین با نتایج پژوهش های عابدینی (۱۳۸۶)، رستگار (۱۳۸۵)، مک و آبرامی (۲۰۰۱)، ولترز، یو و پینتریچ (۱۹۹۶) ناسازگار است نتایج بررسی های میگلی، کاپلان و میدلتن (۲۰۰۱؛ نقل از حجازی و کیامنش، ۱۳۸۶) نشان می دهد که رابطه اهداف رویکرد - عملکرد بستگی به ماهیت بازده های یادگیری، ویژگی های افراد و شرایط محیطی دارد بنابراین تناقض میان نتایج در برخی تحقیقات احتمال دارد به دلیل بهره گیری از ابزار متنوع، گروه های سنی متفاوت و محیط های آموزشی متفاوت دارد. دونک (۱۹۸۸) بیان می کند افرادی که اهداف رویکردی - عملکردی را انتخاب می کنند تا حدودی رفتارهای سازش یافته را نشان می دهند. استالویک (۱۹۹۷) عنوان می کند افرادی که دارای اهداف رویکردی هستند تاکید بر اثبات برتری خود بر دیگران دارند و همین باعث گرایش بیشتر آنان به پیشرفت می شود. لایم و همکاران (۲۰۰۸) معتقدند که اهداف رویکرد - عملکرد اثر مستقیمی بر راهبرد یادگیری عمیق دارد. به نظر می رسد افرادی که اهداف رویکردی - عملکردی دارند سعی در مقایسه اجتماعی خود با دیگران دارند و از بهتر به نظر رسیدن استقبال می کنند، همچنین راهبرد های یادگیری آنان راهبردهای عمقی به جای سطحی است و سازش گری بیشتری در موقعیت های چالشی دارند که جمیع این عوامل باعث می شود اهداف رویکردی پیش بینی کننده ی عدم گرایش به ترک تحصیل می باشند.

بنابراین در این پژوهش پیشنهاد می شود ایجاد زمینه های لازم برای کسب تجارب موفقیت توسط دانش آموزان و فراهم کردن فعالیت های تحصیلی لذت بخش به منظور تقویت انگیزه ی درونی در دانش آموزان که به ایجاد اهداف تبحری و افزایش تلاش و کوشش برای رسیدن به موفقیت و استقبال از تکالیف چالش برانگیز در دانش آموزان می شود.

منابع

- ابوالقاسمی، عباس؛ صادقی، حسن؛ کیامرثی، آذر. (۱۳۹۲). افزایش تاب آوری تحصیلی در کلاس درس (راهنمای رشد مهارت های شناختی و هیجانی دانش آموزان)؛ تهران؛ نشر به اندیشان.
- اکبری بلوط بنگان، افضل. (۲۰۱۴). رابطه ساده و چندگانه خودکارآمدی، اهداف پیشرفت و انگیزه پیشرفت در پیش بینی پیشرفت تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی سمنان. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی، ۱۴(۹)، ۷۹۶-۸۰۵.
- حجازی، الهه؛ رستگار احمد، قربان جهرمی، رضا. (۱۳۸۶). الگوی پیش بینی پیشرفت تحصیلی ریاضی: نقش اهداف پیشرفت و ابعاد درگیری تحصیلی.
- عارفی، مرضیه. (۱۳۸۲). شناسایی متغیرهای اثرگذار بر ترک تحصیل زود هنگام دختران دوره راهنمایی تحصیلی. مجله زن در توسعه و سیاست، ۲(۳).
- عابدی، احمد (۱۳۸۰). درماندگی آموخته شده عاملی در شکست تحصیلی دانش آموزان. آموزه، ۱۱.
- کدیور، پروین، دستا، ولی اله. (۱۳۹۰). بررسی رابطه علی اهداف پیشرفت و راهبردهای خودتنظیمی با عملکرد حل مسأله ریاضی. فصلنامه روان شناسی تربیتی، ۸(۲۳)، ۹۶-۱۱۸.
- نفیسی، عبدالحسین (۱۳۶۸). برآورد خسارتهای اقتصادی ناشی از شکست تحصیلی در جامعه ایران در سال تحصیلی. فصلنامه تعلیم و تربیت، ۵(۲).
- یاراحمدی، یحیی، یوسفی، ناصر، شیربگی، ناصر. (۱۳۹۱). تدوین و آزمون یک مدل انگیزشی برای پیش بینی تصمیم دانش آموزان پایه ی سوم راهنمایی و اول دبیرستان مناطق روستایی شهرستان سنندج به ادامه یا ترک تحصیل در دوره ی دبیرستان. مجله دست آوردهای روان شناختی، ۴(۱).
- Baslanti, U., & McCoach, D. B. (2006). Factors related to the underachievement of university students in Turkey. *Roeper Review*, 28(4), 210-215.
- Church, M. A., Elliot, A. J., & Gable, S. L. (2001). Perceptions of classroom environment, achievement goals, and achievement outcomes. *Journal of educational psychology*, 93(1), 43.
- Eicher, V., Staerklé, C., & Clémence, A. (2014). I want to quit education: A longitudinal study of stress and optimism as predictors of school dropout intention. *Journal of adolescence*, 37(7), 1021-1030.
- Midgley, C., Maehr, M. L., Hruda, L. Z., Anderman, E., Anderman, L., Freeman, K. E., & Urdan, T. (2000). Manual for the patterns of adaptive learning scales. Ann Arbor, 1001, 48109-1259.
- patterns for children. *Children and Youth Services Review*, 21(9-10), 881- 900.
- Pintrich, P. R. (2000). An achievement goal theory perspective on issues in motivation terminology, theory, and research. *Contemporary educational psychology*, 25(1), 92-104.
- Rumberger, R. W. (1995). Dropping out of middle school: A multilevel analysis of students and schools. *American educational Research journal*, 32(3), 583- 625.
- Rovai, A. P. (2003). In search of higher persistence rates in distance education online programs. *The Internet and Higher Education*, 6(1), 1-16.
- Warren, J. R., & Lee, J. C. (2003). The impact of adolescent employment on high school dropout: Differences by individual and labor-market characteristics. *Social Science Research*, 32(1), 98-128.